

Корисна модель відноситься до неорганічної хімії, сполук кремнію, зокрема катіонобмінних силікатів, наприклад, цеолітів, і може бути використана для одержання сорбентів для хімічної, нафто-хімічної, газопереробної, аграрної та целюлозно-паперової промисловості, а також в охороні навколишнього середовища.

Відомий спосіб одержання сорбенту, що включає термічну активацію клиноптилоліту. Активацію здійснюють при температурах нижчих температури руйнування та аморфізації його структури 250-350°C. [Челищев И. Ф. Цеолиты - новый тип минерального сырья. Москва, Недра, 1987, с.116].

В процесі термічної активації відбувається міграція вільних катіонів в малодоступні області каркасу клиноптилоліту, що забезпечує збільшення розмірів каналів сорбенту та подолання труднощів, пов'язаних з молекулярно-ситовим ефектом. Однак термічна активація є оборотнім процесом. Активований клиноптилоліт швидко відтворює свою початкову структуру і втрачає набуті покращені сорбційні властивості.

В основу корисної моделі поставлено завдання вдосконалити спосіб одержання сорбенту, в якому нові умови термічної обробки та додаткова хімічна активація забезпечили б необоротні зміни в структурі сорбенту, збільшення його питомої площі поверхні, підвищення термостійкості, покращення його сорбційної здатності.

Поставлене завдання вирішується тим, що у способі одержання сорбенту, що включає термічну активацію клиноптилоліту, згідно з корисною моделлю, клиноптилоліт попередньо обробляють розчином хлористоводневої або сульфатної кислоти, а термічну активацію здійснюють при температурах 200-400°C.

Це забезпечує декатіонування зразків природного клиноптилоліту, відкриття каналів в об'ємі пористого тіла, появу в структурі сорбенту - мезота макропор, що дозволяє покращити його експлуатаційні характеристики - підвищити термостійкість та сорбційну здатність, збільшити питому площу поверхні.

Для одержання сорбенту використовували клиноптилоліт - природний цеоліт, видобутий з родовища Сокирниця (південно-східна частина Закарпатського внутрішнього прогину) мінерального складу:

Клиноптилоліт 60-90%
кварц і польовий шпат 6-7%
глинисті мінерали 2-6%
плагіоклаз до 2%

Хімічний склад цеоліту (мас. ч.):

SiO₂ - 70.21; Al₂O₃ - 12.27; Fe₂O₃-1.2; FeO - 0.55; TiO₂ - 0.14; MnO - 0.073; P₂O₅ - 0.033; K₂O - 3.05 ; Na₂O - 1.77; SO₂- 0.10

CaO+MgO - 10.604.

Склад клиноптилоліту відповідає формулі:

0.2Na₂O*0.26K₂O*0.43Ca*0.2Mg*9.57SiO₂*Al₂O₃*0.09Fe₂O₃

Тип каркасу - шаруватий ; діаметр каналів 0.38-0.62нм; Повна обмінна ємність 2.64.

Спосіб одержання нового сорбенту реалізовували за наступною методикою:

Фракцію клиноптилоліту (розмір частинок 0.25мм) впродовж доби обробляли розчинами хлористоводневої або сульфатної кислот, потім відфільтровували через друк - фільтр, промивали водою до нейтрального середовища, висушували при температурі 70°C до постійної маси. Зразки витримували впродовж 2 годин в атмосфері кисню при температурах від 200 до 400°C. Термічна активація зразків при температурах вищих 400°C не здійснювалась, оскільки при цих умовах відбувається аморфізація та руйнування структури сорбенту.

Термічну стійкість та сорбційну здатність зразків цеоліту відносно парів води досліджували на дериватографі Q-1500 системи Паулік- Паулік - Ердей. Взірці цеоліту попередньо насичували парами води в ексикаторі при кімнатній температурі та відносному тискові парів води p/p_s=0,4. Дослідження проводили в динамічному режимі зі швидкістю нагрівання 10°C/хв та в атмосфері кисню. Маса взірців становила 500мг, чутливість за шкалою ТГ - 100мг, за шкалою ДТГ - 500мкВ, а за шкалою ДТА - 100мкВ. В якості еталону використовували діоксид алюмінію.

Приклад 1

Обробку клиноптилоліту здійснювали 5% НС1, співвідношення твердої та рідкої фаз становило Т:R=1:10. Термічну активацію здійснювали при температурі 300°C. На кривій ДТА температура основного ендоефекту, яка відповідає виділенню фізично та частково хімічно зв'язаної вологи, становить 162°C. Сорбційна здатність, визначена за втратою фізично зв'язаної води, за даними кривої ДТГ, складає 5,13ммоль/г. Питомою площею поверхні, визначена за втратою маси ізольованих ОН - груп у високотемпературній області за даними кривої ТГ, складає 199м²/г. Умови активації та результати термолізу наведені у таблиці.

Приклади 2-6

Обробку клиноптилоліту здійснювали 5% розчинами НС1 (Т:R=1:5) та Н₂SO₄ (Т:R=1:10), а також 25% розчином Н₂SO₄ (Т:R=1:10). Термічну активацію Умови активації та результати термолізу наведені у таблиці.

Приклад 7 (прототип)

Термічну активацію зразка клиноптилоліту проводили при температурі 300°C. Результати термолізу наведені у таблиці.

Приклад 8

Для порівняння сорбційних характеристик активованих зразків клиноптилоліту наведені дані результатів термолізу зразка природного неактивованого клиноптилоліту.

Таблица

Умови активації та результати термолізу зразків клиноптилоліту

Приклади	Умови активації		T _{max} основного ендоефекту, °C	Питомою площею поверхні м ² /г	Сорбційна здатність ммоль/г
	хімічної	термічної			
1	5% НС1 Т:R=1:10	300°C	162	199	5,13
2	5% НС1 Т:R=1:5	300°C	140	154	4,72

3	5% H ₂ SO ₄ T:R=1:10	300°C	145	145	5,5
4	25% H ₂ SO ₄ T:R=1:10	200°C	120	132	5,41
5	25% H ₂ SO ₄ T:R=1:10	300°C	160	163	9,58
6	25% H ₂ SO ₄ T:R=1:10	400°C	116	122	5,27
7	-	300°C	160	154,5	4,6
8	природный неактивированный		125	140,5	3,4